

Hospici, hospicià, hospital, hospitalari, hospitaler, hospitalitat, hospitalitzar, V. hoste

HOST, del ll. *HŌSTIS* m., 'enemic, especialment el que fa la guerra', que en llatí vulgar va perdre el sentit col·lectiu d'«exèrcit enemic» i després, 'exèrcit en general'. □ 1.ª doc.: 1088.

«Ego Raimundus Bracads convenio tibi Guilielmo vicecomite, vel archidiacono, che-t' faça tes *osts* e tuas cavalgadas, et ut vadam apud <amb> te in *hosts*, apud meum conduit, et apud meos homines», diploma de Serrallonga de Tec, any 1088 (RLR III, 283); «si abbas Arularum <l'abat d'Arles> --- vadit in *ost*, ubi Bertrandus vadat, eat cum illo» en un d'Arles-Costoja de 1168 (ib., p. 289); «per un mul e per una garxaxa que vené à-n minu 300 sols.; peniora per la *ost* d'Oltra hac B. Ot 300 sols., altra vegada», en un doc. conflentí (Aiguatèbia) de princ. S XIII (PPujol, *DocVgUrg.*, 7.5). Que ja llavors era femení, i que en «la *ost*» l'article no sofria elisió, ho veiem per un doc. cancelleresc de 1324 (Finke, *Acta Ar.* III, 464).

En textos pròpiament literaris el trobem també des dels més antics: «Un rey tenia assetjat un castell, al qual feya trer molts de giny; e en aquell castell havia un giny qui treya a la *host* del rey. Sdeven-se una vegada, de nits, que la pedra que devallava del castell en la *host* del rey, e la pedra del giny del rey qui pujava al castell, se encontraren en l'àer, e feriren-se de tan gran virtut, que abdues les pedres se trencaren, e ixqué-n tan gran foc, que illuminà tota la *host* del rey; lo colp de amdues les pedres fo enaxi gran, que despertà tots aquells qui dormien en la *host* del rey ---», Llull (*Merav.* IV, § 5, Ag. I, 131); «tantost tothom se pres a les armes, e tots quants francesos se atrobaren en Palerm tots moriren; e tantost levaren per capità --- misser Alàinep ---; e con açò fo fet, *host* feta, anaven là on franceses havia: enaxi que per tota Sicília --- aitant con la veu anà aitant ne mataren», Muntaner (§ 3, Casac. I, 95.22).

L'anomenada *host* e *cavalcada* era una obligació feudal, que tenia el vassall, de formar part de l'exèrcit del senyor, quan aquest sortís en expedició militar; ja alludeixen a això els tres documents que encapçalen l'article. En parla detingudament Balari en *Orig.*, 355-7. En la nostra doc llatina dels Ss. XI-XIII els esments d'aquesta obligació sovintegen en gran manera; i allà trobem els exemples, encara més antics, del mot, si bé en forma llatinitzant o llatina del tot, però ja amb el significat innovat del romànic. Així, doncs, en el text original dels *Usatges*, en l'us. 34 (p. 15): «milites si in *hostes* vel in cavalcatas --- aliquid perdiderint, emendent illis seniores eorum sicut averare potuerint».

Vet aquí algunes mostres de tals mencions llatines en els nostres documents: «solvo eis bannum et decimas et primicias --- et placitos et paradas et albergas et censum et servicium et *hostem* et cavalcata et missum et totum censum que ad comitem --- fecissent» en un diploma pallarès-ribag. de 1010 (Valls i Tab., *Pallars*, p. 38); «convenit --- Bernardus ad iam di.

Guillelmum --- ut habeat illis in *hostes* et in cavalcadas 4 milites bonos armatos ---», a. 1063 (*Li. Feud. Major* I, p. 498); «alberget --- apud iam di. Guillelmum, aut apud filiis suis, in ipsas *hostes* et in chavalchades», a. 1064 (id. I, p. 500); «que en las *ostes* e en las cavalgades on Guilelm Arnal és ab mi, che Mir Arnal si alberget ab Guilelm Arnal», anys 1080-95 (MiretS, *RHisp.* XIX, 7); «convenit Arnal ad Remon --- que sia eis solidum, quomodo omo sesse debet de suo meliore seniore, e que li face *ostes* et chavalgades --- e que illi donent uno asino in *ostes*», a. 1099 (MiretS, *RBiblgCat.* IV, § 7, p. 9); etc.

L'interès a precisar on s'atendarien (*albergar*, documents de 1064 i 1080), es comprèn, perquè així l'obligat no podia eludir fàcilment la marxa, quan l'emprenien de sobte, a la matinada. De vegades el ll. *hostilitas* es prenía com a terme llatí més clàssic, per reemplaçar els mots romànics (estranyos al bon llatí), *ost* e *cavalgada*: «dare unam *hostilitatem*» es llegeix en un doc. ribagorçà referent a Girbeta, de l'any 1129 (Coll. Moreau, vol. LIV).

El canvi del ll. *HOSTIS* 'enemic' en el sentit romànic d'«exèrcit» és comú a totes les llengües rom.: port. i it. *oste*, cast. *hueste*, oc. i fr. ant. *ost*. El sentit vulgar ja és freqüent des de princ. S.VI (Etheria, Sant Avitus: en aquest, en plural i aplicat a l'exèrcit amic); després es troba consumat en el *Capitulare de Villis* (cf. l'a. 800, *ZRPb.* XXXVII, 538) i en molts textos tardans de pertot (aplegats per Souter etc.). Aquest canvi degué néixer per un ús semblant al present, quan parlem col·lectivament de «l'enemic» referint-nos al seu exèrcit. En la nova acc. el mot esdevingué femení quasi pertot, encara que en fr. antic es troba també com a masculí prou sovint (cf. Schultz-Gora, *ASNSL* CXXXIV, 139-143). El passatge de *Merav.* ens mostra que també de vegades pren l'acc. de 'campament, atendida, on s'assenta un exèrcit' (també en cast. antic, *Gr. Cong. de Ultr.*, 505). Avui hem de mirar-lo com a mot antiquat.

DERIV.: *Hostejar* (DAg., *AlcM.*). *Hostil* [1695, Lacav., *hostilment*], pres del ll. *hostilis* 'enemic, hostil'; *hostilitat* [Lacav.]; *hostilitzar* [-sar, Lab. 1840]; *hostilització*.

Hosta, hostal, hostalatge, hostalejar, hostaler, -era, V. hoste

**Hostalles*, no hi ha cap notícia que aquest mot s'usí a l'Empordà (com pertot, els autors de l'*AlcM* creuen estranyament que el parlar blanenc-gironí de Ruyra correspon a l'Emp.); Ruyra el defineix «paraments de menjador i cambra a servei d'hostes» (*O. C.*, p. 380a), però és molt de tómer que tal mot no existeix en absolut (no nego que s'hauria pogut formar com a derivat d'*hoste*, si tingués utilitat, que no ho crec), i que es tracta d'un simple malentès, per part de Ruyra, del mot antic *ostilles*, *ostelles*, 'estris, eines, atuells' (grafiat *hostilles* pel DAg., contra l'etimologia), que és el representant català d'*USITILIA* (metàtesi del clàssic *UTE(N)SILIA*, provocada per l'etimologia popu-